

Új természeti kincsünk, az aggteleki „Béke-barlang”

Alig néhány napja jelent meg a könyvkereskedések kirakataiban az »Aggteleki cseppkőbarlang« című könyv. Szerzője, Jakucs László, többek között leírja a barlang további kutatása útját, lehetőségeit és ír a környék eddig még ismeretlen, de tudományos módszerekkel kiszámítható barlangjairól is. A szakember előrelátásával mintegy megjósolja, hogy hol és mekkora barlangüregnek kell meghúzódnia -- egyelőre még feltáratlanul, láthatatlanul.

A könyv megjelent, s néhány nappal később villámsebesen járta be a hír a szakmai köröket: *Jakucs megtalálta a beharangozott barlangot!*

Nem csak országos, de világviszonylatban is egyedülálló eset, mert a barlangot csakis a karszt-morfológiára jól alkalmazott dialektikus materialista szemlélet segítségével lehetett felfedezni, s tudomásunk szerint gyakorlatban ez elsőnek a mi esetünkben történt meg. A hírek hallatára napok alatt a helyszínen termelt szinte valamennyi »barlangos« szakember, hogy résztvegyen, segítsen a további kutatásban.

Mielőtt rátérnénk az új üregrendszer ismertetésére, lássuk, mit ír Jakucs említett könyve 36–37. oldalán, hogyan »jósolja meg« az új barlang felfedezését? Elmondja, hogy vízfestéssel megállapította a Jósuaforráshoz közeli Komlósforrás vízgyűjtőterülete és víznyelői helyét. Kiderült, hogy a régebbi adatokkal szemben — a Komlósforrás vize teljesen független a Baradla vízrendszerétől, s a Szárhegy, ill. Szomorhegy környéki víznyelők táplálják. Vízgyűjtő területe tehát a Vöröstótól délre eső karszterületen van. Miután ezt megállapította, a következőket írja a Komlósforrás víznyelőivel kapcsolatban:

»1. A szárhegy, helyesebben szomorhegyi (a Szárhegy déli lábánál húzódik a Szomorhegy — ennek tövében sorakoznak a nyelők) víznyelők mindegyikéhez hosszú és erősen bevágódott, meredek oldalú vízgyűjtő völgy vezet. Ezek a völgyek a víznyelő nyílások felett hirtelen meredekfalú, sziklás, vagy bozótcs falban végződnek.

2. A víznyelők között van egy, amely nagyobb a Retekág Ravaszlyuk nyelőjénél.

3. A víznyelőkön át éppúgy, mint a Retekág nyelőlyukain keresztül, nagymennyiségű kavicsot sodor be a víz a föld alá, az aggteleki vidéki agyagos kavicstakaróból.

4. A víznyelő lyukak a legnagyobb záporosók mindenünnen összeszaladó hatalmas vízáradatait a legkisebb torlódás nélkül azonnal elnyelik.

5. A Komlósforrás vize ugyanolyan hirtelen árad és zavarosodik, mint a Baradlából jövő Jósuaforrás vize.

6. A Baradlához tartozó víznyelő lyukak

mindegyikéhez, csaknem a nyelőig, járható mellékág tartozik.

7. A víznyelő lyukak egy központi részén nyílnak a Szomorhegy délkeleti tövében.

8. A Komlósforrásnak is megvan a maga néhány, magasabb szinten nyíló árvízi forrása. A Komlós árvízi hozama, a Jósuaforrással szemben, az eredeti normális vízhozam húszszorosára is duzzadhat.

A Főág a Béke-barlangban. A mennyezetről a sztalaktitek (függő cseppkövek) erdeje lóg le. Álló cseppkövek csak ritkábban képződhetnek az állandóan folyó patak miatt

(Kessler felvétele)

9. A Komlósforrás még feltáratlan barlangját ugyanazok a természeti erők, ugyanannyi időn keresztül formálták, mint a Baradla rendszerét. Az pedig, hogy a Baradla ősidők óta ismeretes az ember számára, csak annak köszönhető, hogy Aggteleknél kéregmozgásos úton bejárata nyílt. Ha ott akkor ez a kéregmozgás fel nem tárt volna a barlangrendszert, talán éppen annyi tudomásunk lenne ma az

A Béke-barlang hófehér cseppkőképződményei azt bizonyítják, hogy a hasadékokon keresztül szivárgó víz kevésbé szennyeződött (Magyari felvétele)

Aggteleki-cseppkőbarlangról, mint amennyit nem is olyan régen a Komlós barlangrendszeréről tudtunk.

Milyen is hát a Béke-barlang?

Jakucs elmélete az új, akkor még nem ismert barlangról helyesnek bizonyult. A Szomorhegy aljában nyíló víznyelőket kellett feltárni ahhoz, hogy a feltételezett üreghez hozzáférhessenek. Az első víznyelő, amelyet megástak, agyagos, sziklás törmelék közé vezetett. Az itt eltöltött többnapos nehéz munka hiábavalónak bizonyult. A kutatást azonban nem hagyták abba, hanem újabb két víznyelőt kezdtek bontani egyszerre. Munkájuk már néhány nap múlva eredményeket hozott. Az egyik víznyelő omladékos sziklák között szűk üregbe, majd tágas terembe vezetett, s a kutatók további bontással, robbantással néhány száz méteres járatot tártak fel. Eppen egy újabb törmelék-dugót igyekeztek eltakarítani a továbbjutás útjából, amikor a másik víznyelő munkacsoportja is átjutott a törmeléken, s egy 8–10 méteres kürtön leereszkedve megtalálta a keresett barlangüreget.

A barlang a materialista természettudomány diadalát hirdeti. Jakucs »aggteleki Béke-barlangnak« nevezte el, s legelső dolga volt, hogy eredményes munkájáról Rákosi elvtársat.

mindannyiunk ösztönzőjét — akihez minden örömmel, bajunkkal elsőnek fordulunk — táviratban értesítette a felfedezésről.

Amint említettük, a barlang többszerű, meredekfalú víznyelőből nyílik, kb. 10 méteres függőleges kürtővel. Ez víz a sáros, agyagos mellékágba, amely azután megközelítőleg 1200–1500 méter után a főágba száradzik. (A beméréseket csak ezután fogják elvégezni. Az itt közölt számadatok csak megközelítőek, de inkább alábecsült, mint túlzott méretek.)

Az anyakőzetet — triász-mészkövet — egymásra merőleges litoklázisok tagolják. A mellékág e hasadások mentén képződött, ezért meander-szerűen, sok helyen megtört, szűk folyosó. A legtöbb helyen legalább 1–1,5 m széles és 5–6 m magas, de néhol elkeskenyedik annyira, hogy csak oldalt fordulva lehet benne előre haladni, s mennyezete is alacsonyabb helyenként az átlagos embermagasságnál. Falain erős korrozio nyomait láthatjuk, más helyeken a hajdani vízállások eróziós terraszait figyelhetjük meg, néhol tizet, tizenkettőt is egymás felett. Már itt is bőséges a cseppkőképződés. A cseppkövek színesek, élénk narancsvöröstől a tompa barnásvörösig és szürkéig, minden — a Baradlánál is megszokott szín — szerepel a képződményeken. Legszebbek mégis az itt leggyakoribb makulátlanul hófehér, viaszosan áttetsző képződmények, továbbá a Retekágból is jólismert »retkek«

Az egyik oldalteremben a gyönyörű cseppkövekkel szemben a fal csupasz. Jól látható rajta a víz vegyi hatásának nyoma (korrozio)

(Magyari felvétele)

(retetalakú cseppkövek) és a függőnszerűen lógó, gyakran méteres szélességet is megközelítő cseppkőtarajok. Ez utóbbiakon jól megfigyelhető, hogy a csepegő víz szennyeződése hogyan változik időről időre, mert a függőnszerű képződmények keresztben csikozottak, aszerint, hogy kristálytiszt, szennyeződésmentes oldatból váltak ki, vagy vörös, narancsszínű, vagy sárga oldat választotta ki rajtuk a mészkőkristályokat.

A mellékág a bejárat környékén, tehát legfelső szakaszában agyagos, iszapos, jelenleg nincs benne folyó víz. Lejjebb azonban, ahol egy még ki nem kutatott másik oldalággal egyesül, alja már kavicsos, s víz is csordogál benne. Már a mellékág feltárása és biztonságossá tétele is nagy munkát rótt a bátor kutatókra, mert nem egy helyen veszélyes törmelékhalmozalattal kellett az utat vezetniök.

A feltárók már az első bejárás alkalmával — aug. 4-én — a mellékből bejutottak a tágas, levegős főágba. A főág átlag 5—6 m széles, sokszor 20—30 m magas. Nagyjából kelet—nyugati, vagy délkelet—északnyugati irányban visz. Szinte teljes egészében elborítják a szebbnél-szebb cseppkőképződmények. Csak a Retekághoz lehetne hasonlítani, de bizonyos szempontokból annál is szebbnek mondhatjuk. Itt is megtaláljuk néhol a korrodált falakat, az egymás felett elhelyezkedő eróziós patak-teraszokat, némelyiken még a keményen összeálló kavicsstakaró maradványait is. A főág alját ebben az évszakban is — amikor a Baradla teljesen vízmen-

Részlet a Főágból. A patak partján jól láthatjuk a finom kavicsos homokot, melynek nagy szerepe volt a barlang erőművi kialakulásában (erózió)

(Kessler felvétele)

A Béke-barlang cseppköveinek egyik nagy értéke, hogy nem tördelték le, nem csonkították meg barbár kezek (Magyar felvétele)

tes — bőven folyó víz borítja. Lejtése erősebb a Retekágénál. Eppen ezért alakulhattak ki benne a gyönyörű tufagátak (tettaraták). A tufagátak gyakran az üreg teljes szélességét elfoglalják, s magasságuk meghaladja helyenként az 1 métert. Mint egyedülálló képződményeket érdemes megemlíteni azokat a tufagátakat, amelyek hajdan egy magasabb patak szint idején képződtek. Amikor a víz, a barlang alját állandóan süllyesztve lejjebb szállt, kimosta alóluk az agyagot, s alattuk folyva el végezte tovább barlangalakító munkáját. Ma ezek a tufagátak hathét méternyire a néző feje felett lógnak, természetesen szilárdan hozzánőve a sziklafalakhoz. Aljukon minden egyes kavicsdarabot, a hajdani patakmeder teljes negatívját jól láthatjuk.

A főjárat érdekességei közé tartoznak még a korrodált — oldott — cseppkövek is. Ezek olyan sztalaktitek (függőcseppkövek), amelyek, mélyen lelógva a mennyezetről, magas vízállás esetén beleérnek a patakba. Eredeti sima felszínüket oldja, koptatja a rohanó víz, s csipkés, csiszolt drágakőhöz hasonló, apró lapokra bontott felületeket dolgoz ki rajtuk. A csillámló, ragyogó, színes cseppkőképződmények tisztaságukban, frissességükben csak a Retekággal, vagy a Domicával hasonlíthatók össze.

A főjáratban felfelé haladva kb. két kilométert tehetünk meg. Itt a jelen pillanatban hatalmas omlás állja a továbbjutás útját. Eltávolítása a kutatók egyik

fő célkitűzése, mert a járat méretei itt még több kilométeres folytatásra utalnak. A patak vize általában térdig, combig ér.

A bejárati mellékágtól a vízfolyás irányában kb. két és fél kilométert mehettünk aug. 9-ig. Itt egy szifon állta útunkat. (Szifonnak nevezzük a barlangnak azt az alakulását, amikor a szikla-mennyezet a patak szintje alá hajlik.) Nyolcadikán e sorok írójának jutott az a feladat, hogy megkísérelje a szifon átúszását. Nyolc méterre haladva az 1,60—2,30 m mély vízben azonban a szikla annyira lehajlott, hogy vissza kellett fordulni. 9-én ismét megkíséreltük az átjutást Jakucs, Kessler Hubert és mások társaságában, de most már nem a szifonban, hanem felette, egy szűk és agyagos, csúszós, magasba vivő járaton át. A kísérlet eredményeképpen le tudtunk ereszkedni hatalmas cseppkövek között mintegy 6—7 méter mélységbe, a barlang folytatásába. Ekkorra már fogytán volt tartalék karbidunk, s meg kellett elégednünk azzal, hogy néhány száz méterre előrehaladva az ismét kiszélesedett és magas járatban, majdnem kötésig érő vízben, visszatérjünk a szifon felett várakozó társainkhoz, örömmel jelentve nekik, hogy szabad az út a barlang továbbjárására.

Nagyon nehéz egy kutatás alatt álló barlangról beszámolni. A nap minden órájában újabb nehézségek gördülnek a feltárók útjába, de minden percen újabb örömteljes meglepetéssel, szépséggel is szolgál a barlang. Amit itt leírunk a Béke-barlang-

Csipkefüggönyhöz hasonló, dús cseppkőképződmények a Főágban
(Kessler felvétele)

ról, az az a helyzet, ami aug. 9-én este volt. Mire ezek a sorok az olvasó elé kerülnek, addigra a barlang itt közölt méretei jócskán megnőnek. Hiszen már is ismerünk olyan — a főjáratba torkolló — mellékágakat, amelyeket eddig még nem jártak be, s a barlang most ismertett része messze van még a patak Komlós-forrasi felszínre-törésétől is. E pillanatban a járatok hosszát 6—7 kilométerre becsülhetjük, de legalább még 7—8 kilométerre lehet számítani.

Megkísérlem néhány szóban összefoglalni, hogy miért olyan jelentős a Béke-barlang felfedezése és feltárása:

1. Már említettem fentebb, hogy tudomásom szerint ez az első eset, amikor egy hatalmas barlangrendszer helyét, fekvését előre kimutatták tudományos módszerekkel, s az elmélet alapján valóban fel is tárták a barlangot. Az a kutatási módszer, amit Jakucs kidogozott, s amelynek helyességét a gyakorlatban be is bizonyította, új a barlangkutatás történetében.

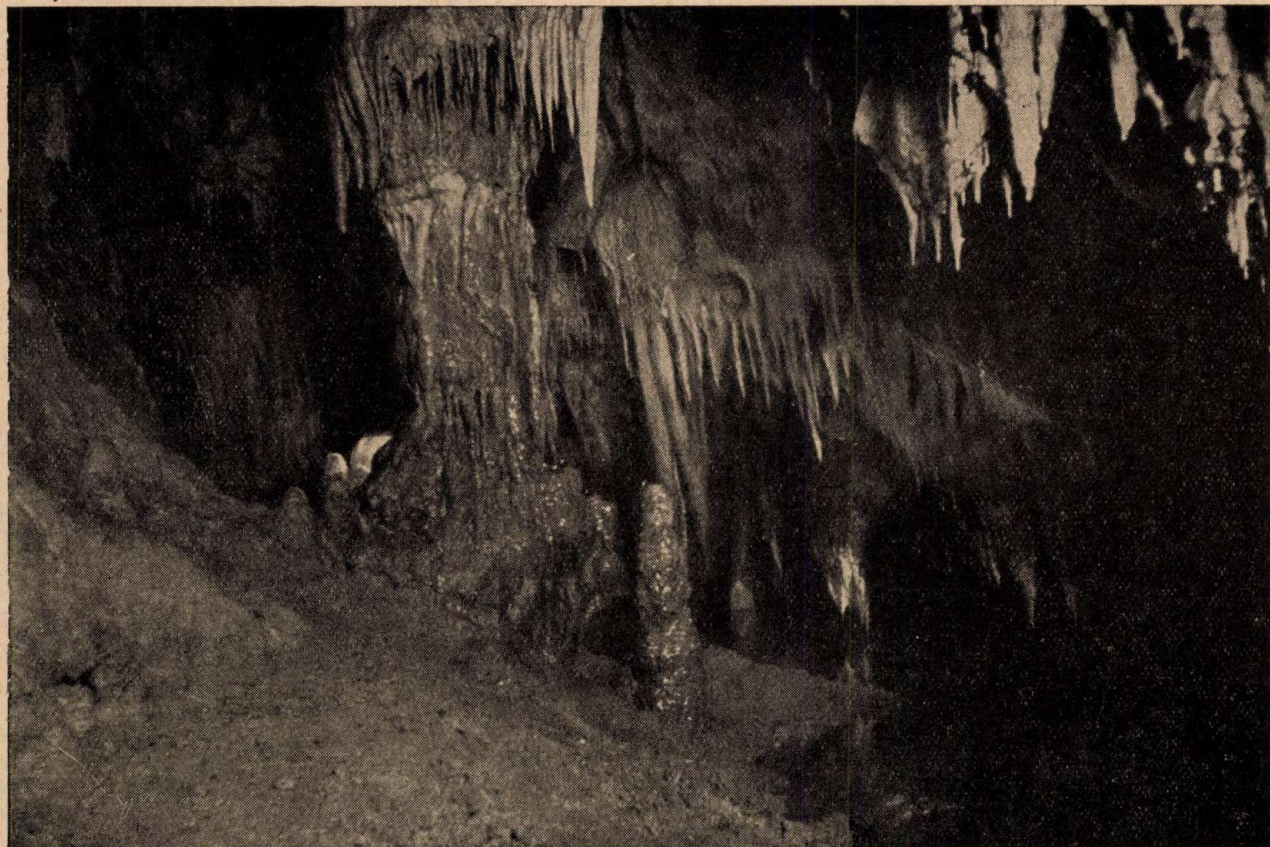
2. Nem pusztán karsztmorfológiai, sem csak turisztikai-idegenforgalmi szempontból fontos Jakucs felfedezése, hanem azért is, mert módszere segítségével jobban beleláthatunk a karsztvizek törvényszerűségeibe. A karsztvizek pedig nem egy nagyvárosunk, ipartelepünk ivóvízellátása szempontjából fontosak, viszont sok még meg nem oldott kérdés van ezzel kapcsolatban.

3. A Béke-barlang magában véve is egyike Európa legnagyobb cseppkőbarlangjainak. Remélhető azonban, hogy valamilyen hasadérendszer mentén összeköttetésben áll a Baradlával.

4. Ez esetben pedig a Baradla újból elfoglalhatná helyét a barlangok élén, mint a világ legelső cseppkőbarlangja, megelőzve a Postumiai, svájci és osztrák óriásbarlangokat.

Az új barlang bejárata közelében kis sátor-tábor áll: a kutatók tábora. Nem lenne teljes a kép, amit itt adni szándékozunk, ha nem beszélünk a tábor lakóiról, akik napi 8—10—12 órás nehéz földalatti munkájukkal feltárták a barlangot. Mindenekelőtt talán azokról kell szólnunk, akik helybeli — aggteleki — lakosok, de kiköltöztek a táborba, s munkafelajánlásokkal, gyakran éjjel-nappali megreszített lelkes munkával viszik előbbre a feltárás ügyét. Eddig dolgozó parasztok voltak, de nem egy határozta el közülük, hogy a kutatás befejezése után sem megy vissza a földre, hanem bányász lesz. A tábor többi lakói Miskolcra, Pestről érkeztek a munka hírére. Önkéntesek, turisták, barlangmászók. Vannak köztük középiskolás diákok, egyetemisták, tanárok, sőt akad olyan Jósvafőn üdülő is, aki »pihenésül« kiköltözött a táborba, s részt vesz a munkában, noha azelőtt soha sem volt barlangban. Ennek a kis csapatnak lelkesedése, munkakészsége, ügyszeretete magyarázza meg a gyors és szép eredményeket.

*

A Főág alján kristálytiszta víz folyik. Ez a víz tör a felszínre a Komlósforrásban

(Magyari felvétele)

Még néhány szót a barlang jövőjét illető tervekről. A kutatás költségeit az Állami Földtani Intézet fedezi, de a kutatómunka befejezésével nem fejeződik be a barlangról való gondoskodás szükségessége. Magától értetődő, hogy ilyen ritka és szép természeti kincset nem fogunk parlagon hagyni, hanem korszerűen ki kell építenünk, hozzáférhetővé kell tennünk a tanulmányozó, szépet kívánó tömegek számára. Ehhez pedig el kell látni a barlangot villanyvilágítással, az értékes cseppköveket, képződményeket meg kell védeni a látogatóknak attól az éretlen és barbár rétegétől, akik — sajnos még mindig sokan vannak — előszeretettel tördösi, pusztítják a barlang legszebb díszait. Meg kell építeni a barlangban az utcai-, vagy turistaruhában is járható betonutakat, vagy ami még kézenfekvőbb ez esetben: csónakutakat. Hiszen előreláthatólag több kilométer hosszú, kápráztatóan szép csónaktúrákat lehet majd a véglegesen feltárt barlangban végezni. Végül, de talán ez a legfontosabb, szakértői vezetéssel el kell távolítani a most még fenyegetően tornyosuló sziklatörmelékeket, életveszélyesen lógó megrepedt tömböket. A kutatók dacolnak ezzel a veszéllyel, de a nagyközönség számára fokozottabb biztonsági intézkedésekkel kell járhatóvá tenni az üregeket.

Nincs kétségünk aziránt, hogy kormányzatunk felismeri új természeti kincsünk jelentőségét és rövidesen gazdája akad ezeknek a kétségtelenül sok anyagi befektetést igénylő — tennivalóknak.

Örömmel üdvözljük tehát a Béke-barlang felfedezését és felfedezőit. Méltó ez a barlang épülő szocialista hazánk emberkéz-alkotta műveihez, s méltó feladat lesz kiépítése békeműveink hosszú sorozatához.

*

A cikk megírása és kinyomtatása között eltelt idő alatt a kutatók minden erővel azon dolgoztak, hogy a bejáratí részt és a mellékágat könnyebben lehessen bejárni. Vaskampókból álló hágcsót szereltek a bejáratí kürtőbe, robbantással tágitották a mellékág sáros szifonjának járadságos és nehéz átbuvását, stb. A vízfolyás irányában túlhaladtak a szifonon, illetőleg az azt megkerülő hágcsós részen. Itt egyelőre körülbelül két kilométerrel juthattak tovább az egyre táguló barlangban. Ezen a szakaszon a patak helyenként hatalmas, összefüggő ló rendszert képez és a tó tükrét csak nagy tufa-galak szakítják meg. A bejáratíval való távolság és a mély víz miatt innen már csak a legkorszerűbb expedíciós felszereléssel: gumicsónakkal, gumiruhákban, mentőmellényekkel lehet továbbjutni. A kutatók egy csoportja éppen a napokban szervezi meg ennek az expedíciónak a feltételeit.